

Genel Liselerde Öğrenim Gören Kız Öğrencilerin Problemleri

Doç. Dr. İsmail AYDOĞAN*

Öz

Amaç: Genel liselerde öğrenim gören kız öğrencilerin karşılaştıkları sorunları ortaya koymaktır.

Yöntem: Çalışma tarama modelindedir. Bu araştırmanın çalışma evrenini Kayseri’de genel liselerde, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören kız öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma evrenini oluşturan kız öğrencilerin sayıca çok fazla olması nedeniyle, örnekleme yöntemine gidilmiştir. Tesadüfî örneklem yoluyla 530 kız öğrenci örnekleme alınarak yapılan bu çalışmada anket tekniği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, bireysel, psikolojik, aile, okul, madde kullanımı, cinsellik ile ilgili boyutlarda ele alınarak yorumlanmıştır.

Sonuç: Kayseri’de ortaöğretimde okuyan kız öğrencilerin anne-babasıyla tartışmaları nedeniyle zaman zaman evden kaçmayı düşündüklerini ama gerçekleştirmediklerini; öğretmenleriyle yeterince iletişim kuramadıklarını; sekizinci sınıftan itibaren erkek arkadaş edinmeye başladıklarını; cinsellikle ilgili bilgileri annelerinden ve yazılı kaynaklardan öğrendiklerini; en çok cinsel tacizlerden rahatsız olduklarını; gelecek kaygısı taşıdıklarını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Kız öğrenciler, ergenlik dönemi, ergenlik problemleri.

Abstract

Female Students’ Problems Who Study In General High Schools

Students who study in general high schools and are in their adolescence face with certain problems like; taking alcohol, narcotic substance, suicide, harm themselves, early sexual experience, sexual exploiting, and violence. In this study, the problems that female students who study in general high schools face with will be examined. 530 students form the sampling of this study, and questionnaire technique is used in this study. The findings are interpreted in the dimension of family situation, individual situation, the situation of schools, and the situation of opposite sex, sexual situation, using substances, and psychological situations. The results of the study indicate that female students who study at secondary schools in Kayseri sometimes think about running away from home due to the argument that they have with their parents but could not do it. They could not communicate with their teachers well, starting to have boyfriends in the eight grade, they get sexual information from their mothers and written documents, and they get annoyed mostly from sexual harassment. It is proved that they have worried about the future.

Key Words: Female students, adolescence, sexual harassment, harming themselves.

(*) Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

1. Giriş

Ergenlik dönemi fiziksel, duygusal, entelektüel değişikliklerle karakterize olduğu gibi, sosyal roller, ilişkiler ve beklentilerde de karakterize olan kritik dönemdir (Adolescent and School Health, 2005). Ergenlik dönemine girilmesiyle birlikte görülme-ye başlayan değişimler, beraberinde sorunları da getirirler. Sağlıklı bir çocukluk geçirmeyen, çevresinde kendine uygun kabul edebileceği modeller bulunmayan, çevresiyle özellikle anne babasıyla düzeyli bir iletişim kuramayan, baskıcı, sınırlandırıcı ve yargılayıcı bir ortamda yaşamak durumunda olan ergenlerde normal denilen problemler kolayca ve kısa zamanda psiko-patolojik problemlere dönüşebilir. Ergenlerin yaşadığı bütün sorunların ortak unsuru "uyum"dur. Uyuma, yeni gelişen kimliğe, yeni toplumsal beklentilere ve sosyal rollere, beliren yeni ihtiyaçlara uyum gibi durumlar örnek verilebilir. Aydın (2002), ergenlik döneminin problemlerini şu başlıklar çerçevesinde toplamıştır:

- Ev ve aile ile ilgili sorun ve kaygılar (ergen anne-baba çatışmaları, ergenin otoriteye karşı olumsuz tutumları vb.),
- Toplumdaki yeriyle ilgili sorun ve kaygılar,
- Kız-erkek arkadaşlığı ile ilgili sorunlar,
- Okulla ilgili sorunlar (arkadaş edinme, bir gruba üye olmak isteme, öğretmen-öğrenci arasındaki çatışmalar vb.),
- Gelecek ve meslek seçimiyle ilgili sorunlar (seçeceği üniversite ve alana ulaşmak için stresli bir çabalama sürecine girmiş olmanın yarattığı kaygılar vb.),
- Ahlak ve değerlerle ilgili sorunlar (içinde yaşadığı toplumun özelliklerine bağlı kalarak yaşadığı kaygı ve çatışmalar),
- Sağlıkla ilgili sorun ve kaygılar.

Problemlerin sayısı ve ciddiyeti çocuktan çocuğa farklı olduğu gibi baskıcı ailelerde büyüyen çocuklarda daha çok görülmektedir. Kopmuş aile bağları, boşanma ve ölümle parçalanmış aile durumları, mali durumdaki zorluklar problemleri arttırmakta ve daha da ciddileştirmektedir. Ergenliğin sonlarına doğru bu dönemde birey, daha önceki dönemde olduğu gibi problemlerle karşılaşır. Bu dönemdeki problemler genellikle kişisel çekicilik, aile ya da toplumsal uyum, iş, gelir, eğitim başarısı ve cinsel ilişkiler çevresinde toplanır. Genç erkek için, gelir ve cinsiyet en önemli problemleri içerirken, genç kız için en önemli problemler kişisel çekicilik, aile ve toplum uyumunda toplanır (Onur,1987).

Fizyolojik gelişme ve değişikliklerin bünyede oluşturduğu yorgunluk ve psikolojik yönden yerini bulamamanın verdiği sıkıntı ve bunalımlar, bir huzursuzluk dönemini yaratır ve çoğu zaman sosyal çevrenin tutumu bu huzursuzluk dönemini daha da yoğun hale getirir. Çünkü gencin çevre ile kurduğu ilişkilerde, duygular ön planda gelmekte, hayallerin yarattığı beklentiler, gerçeklere uymamaktadır. Dolayısıyla duygusal çatışmalar ve beklentilerin gerçeklerden farklı oluşu, uyumsuzluk sorununa ve çevreye ilginin azalmasına hatta gencin çevreyi reddetmesine kadar gider. Çevreyi tanımamak, hiçe saymak, otoriteye karşı gelmek, saldırgan davranışlar benimsemek, aileden bağımsız fakat kendi seçtiği arkadaş grubuna bağımlı hareket etmek gibi kararsızlığın, güvensizliğin, yerini bulamamışlığın verdiği dengesiz hareketler, gençlik döneminin özelliklerini karakterize etmektedir. Bu çağın özellikleri de bağımsız bir gençlik kültürü oluşturmaktadır. Bu hareketleri gencin özdeşleşme, özerklik ve sorumluluk duygularını geliştirme yani kişiliğini bulma çabalarının doğal sonucu olarak kabul etmek gerekir (Gökçe, 1984).

Eğer birey çevreden fazla tepki görmemişse yavaş yavaş engellemelerin yarattığı süreli mut-

suzluğa, yüzü gülmeyen biri olmamak için yeni davranış türleri bulur. Uygun amaçlar bularak zıt duygularını kontrole alır. Ergen, çeşitli güdülerini ahenkli bir düzene sokarken kendi iç kontrollerini de geliştirir. Bu çağda önemli olan bireyin davranışının olumlu veya olumsuz olabileceğine karar verebilme yeteneğinin geliştirebilmesidir (Yavuz, 1986).

Balat ve Akman (2006), ergenlerin, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve devam ettikleri sınıflara göre çeşitli sorunlu davranışlar ortaya koyduklarını bildirmişlerdir. Genel olarak artan yaşla birlikte sorunlu davranışlarının arttığı görülmüştür. Kız öğrenciler somatik sorunlar (% 3.5), anksiyete-depresyon (%10.3), içe yönelim (%17.8) ve toplam problemde (%47.3) daha fazla sorun bildirmişlerdir. Suça yönelik ve saldırgan davranışlar kızlarda düşük çıkmıştır. Ergenlerin anti sosyal davranışlar veya suça yönelik davranışlar göstermelerinde, ailesel etkiler, bir gruba ait olma, akran grupları tarafından kabul görme gibi etkiler de söz konusu olduğu belirtilmiştir. Bunun sonucunda, ülkemizde çocuk suçluluğunun oluşumunda yakın çevre koşullarının, ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısının, yöresel gelenek ve göreneklerle bazı kültür kalıplarının etkisinin önemli olduğu da bildirilmektedir.

2. Ergenlik Döneminde Görülen Problemler

Ergenlik döneminde görülen problemler, alkol kullanma, uyuşturucu madde kullanma, intihar, kendine zarar verme, erken cinsel deneyim ve cinsel istismar, çocuk işçiliği ve şiddet olarak sıralanabilir. Bunlar;

2.1. Alkol Kullanma

Genç insan, çağına özgü özelliklerinin, alkol ve madde kullanmaya yatkın kişilik yapısının, onu dışlayan, olumsuz aile, çevre ve ortamının etkisiy-

le alkol ve madde alt kültürünün içine düşebilmektedir (Köknel, 1998). Gençlik çağında basın yayın araçlarının etkisinde kalma ihtimali daha yüksektir. Bu çağda alkol alma genellikle çevrenin etkisiyle merak ve taklit nedeni ile alkolsüz ya da çok az alkollü olduğu ileri sürülen bira ile başlamaktadır. Ayrıca bazı arkadaş ilişkileri de alkolle başlar. Gençler birbirlerine benzemek, birlikte olmak için bira içmeye ve böylelikle alkolle tanışmaya başlarlar. Bir süre sonra ya miktar artırılır ya da alkol oranı yüksek içkiler içilmeye başlanır. Özellikle duygusal bakımdan iyi gelişmemiş, kaygı ve sıkıntı içinde yaşayan gençler, alkole başladıktan sonra bunu sığınak olarak görüp aldıkları miktarı zamanla artırmaktadır (9 Eylül Üniversitesi, 1987).

Şaşmaz ve arkadaşları (2006), kız öğrencilerin % 20.9'unun yaşamı boyunca en az bir defa alkol içtiğini belirtmiştir. Sınıf düzeyi açısından bakıldığında, bu oranlar 9.sınıftaki kız öğrencilerde % 33, 10.sınıftakilerde % 51.4, 11.sınıftakilerde ise % 41.5 olarak bulunmuştur. Alkol içme yoğunluğu bakımından ise, kız öğrencilerin % 0.6'sı haftada en az bir kez, % 3.4'ü ayda en az bir kez alkol içtiği saptanmıştır. Ayda en az bir kez alkol içenler 'aktif alkol içicisi' olarak değerlendirildiği zaman, kız öğrencilerde bu oran % 4.0 olarak bulunmuştur. Yapılan bu çalışmada kızların alkol içiciliği erkeklere göre düşük çıkmıştır. Ancak kızlarda, sınıf derecesi ilerledikçe yaşamı boyunca en az bir kez alkol içme yaygınlığının, erkeklere yaklaştığı görülmektedir. Bu durum ülkemizde kadınlar arasında alkol içme oranının giderek arttığını göstermektedir.

2.2. Uyuşturucu Madde Kullanma

Uyuşturucu maddeler farmakolojik özellikleri nedeniyle merkezi sinir sisteminde uyumsuzluk meydana getiren, çok kuvvetli ağrı giderici özellikleri olan, kişide ruhsal ve fiziksel bağımlılık yapan

maddeler olarak tanınırlar. Günümüzde psikoaktif maddelerin (alkol, eroin, esrar, ilaç vb.) kullanımı ve bu maddelere bağımlılığın, başta sanayileşmiş ülkeler olmak üzere tüm dünyada özellikle gençlik kesimini etkileyen önemli bir sorun olduğu gerçektir. Avrupa ülkelerinde 1970'lerin başlarında adeta bir patlama biçiminde başlayan bu sosyal sorun, 1975'den sonra ülkemizde de artmaya başlamıştır. Başlangıçta toplumsal sorun boyutlarına ulaşmayan kötü kullanım ve bağımlılığın bugün için gittikçe arttığını özellikle büyük kentlerde, gençlik kesiminde, eğitim kurumlarında, gelir düzeyi yüksek aile çevrelerinde ve gecekondu semtlerinde çok yönlü toplumsal sorun boyutlarına ulaştığı kabul edilmektedir (Kerimoğlu, 1987). Uyuşturucu kullanımının temelinde moda ve özentisi yanında, kişisel ve sosyal nedenleri olan olumsuz davranışlar da yer almaktadır (Ulu, 1987). İyi aile ilişkileri ergenlikte sürekli olarak madde kullanımı ve madde kullanım başlangıcına karşı korumasına rağmen, olumsuz aile ilişkileri madde ve madde kullanımını yaratmaktadır (Hüsler, Blakeney ve Werlen, 2005).

Kullanımının yaygınlaşarak uluslararası bir sorun haline gelen esrar, bütün dünyada beklenmedik bir önem kazanmıştır. Ancak toplumun gençlik kesimi, çağlarının kendine özgü toplumsal, biyolojik ve psikolojik özellikleri nedeni ile tüm dünyada risk grubu olarak ele alınmaktadır. Esrar, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de kullanımı yaygın olan bir maddedir (Ögel ve arkadaşları, 2003). 2001 yılında Ögel ve arkadaşlarının 9 büyük ili (Adana, Diyarbakır, Eskişehir, Mersin, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Sivas, Trabzon) kapsayan çalışmalarında ortaöğretim öğrencileri de bulunmaktadır. Araştırma sonuçları, ortaöğretim öğrencilerinde yaşam boyu esrar kullanımı % 4.0 olarak belirtmektedir. Yaşam boyu en az bir kez esrar kullanım yaygınlığının illere göre dağılımına bakıldığında ise

en yüksek esrar kullanımı % 7.1 ile Diyarbakır'da görülmüştür. Esrar kullanan öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri açısından önemli bir fark bulunmazken, özel okullarda öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinde esrar kullanım riskinin iki kat daha fazla olduğu bulunmuştur. Esrar kullandığını belirten öğrencilerde sigara, alkol ve diğer maddelerin kullanımının yaygın olduğu saptanmıştır. Esrar kullanan ortaöğretim öğrencilerinin çevrelerinde madde kullanan kişilerin olma olasılığının kullanmayanlara göre yedi kat daha fazladır. Esrar kullanan ortaöğretim öğrencilerinin % 68.3'ü, hiçbir uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanmayanların % 51.9'u, riskli şeyler yapmaktan hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Cinsiyete göre esrar kullanım yaygınlığına bakıldığında; esrar kullanım riski, erkeklerde kızlara göre üç kat daha fazladır. Ortaöğretimde son bir ay içinde 10 kereden fazla esrar kullanımı ise % 36.9'dur. Son bir ay içinde 10 kereden fazla esrar kullanım riski erkeklerde kızlara göre iki kat daha fazladır. Ortaöğretim öğrencileri arasında ilk olarak esrar deneme yaş ortalaması ise 13.8 ± 1.9 olup, bu oran kızlarda 14.0 ± 1.8 olarak bulunmuştur (Ögel ve arkadaşları, 2003).

15-17 yaş grubunun oluşturduğu bir başka araştırma ise 2004 yılında Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından yürütülmüştür. Bu araştırma bulguları, başta "ecstasy" olmak üzere yasal olmayan maddelerin kullanım yaygınlığında bir artış olduğunu göstermektedir. Herhangi bir madde kullanan öğrencilerin yarıya yakınının ilk kullandıkları maddeyi bir aile büyüğünden aldığı görülmüştür. Öğrencilerin % 22'sinin ilk madde kullandığında bunu arkadaş grubu tarafından paylaştığı, beşte birinin maddeyi bir arkadaşından aldığı, sadece 5'de 4'ünün ilk kullandıkları maddeyi hiç tanımadıkları birinden aldıkları saptanmıştır. Öğrenciler arasında yaşam boyu en az bir kez kullanım yaygınlığı en yüksek olan madde alkoldür. Yaşam

boyu en az bir kez tütün, alkol ve madde kullanımı riski cinsiyete göre karşılaştırıldığında erkeklerin benzodiazepin kullanımı hariç diğer tüm maddeler için kızlardan daha fazla risk taşıdığı görülmüştür. Madde kullanım riski kızlarda eroin kullanımı için 10 kat, esrar için yaklaşık 4 kat, ecstasy için ise yaklaşık 3 kat daha düşüktür (Ögel, Taner ve Eke, 2006).

2.3. İntihar

Avustralya'da 1996-2000 yılları arasında yapılan 12-17 yaşlarındaki ergenlerin intihar ve ölüm riskini göze alma araştırması, tehlikeyi göze alma durumu, aşırı dozda ilaç alımı, araba ve tren ölümleri, düşme, alkol ve ilaçlardan etkilenecek boğulmayı içermektedir. Çalışmada 187 kişinin % 29'unu (54 kişi) kızlar oluşturmaktadır. İntiharı düşünmüş 111 kişiden 37'si; tehlikeyi göze almış 66 kişiden 15'i kızdır (Sankey ve Lawrence, 2005).

İsviçre (1999)'de yapılan çalışmada intihar ile ilgili bulgular da yer almaktadır. 321 kızda intihar eğilimi erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca 16-20 yaş arasındaki kızlar(197 kişi), 11-15 yaşındaki(124 kişi) kızlara göre intiharı daha çok düşünmektedirler. Yine aynı çalışmada depresyon ve anksiyeteye göre değişen ruh durumu yaşları 11-20 arasında değişen kızlarda erkeklerden daha yüksek olduğunu göstermektedir (Hüsler ve diğerleri, 2005).

Amerika'da 38 eyalet ve 19 şehirde Şubat 2001'den Aralık 2001'e kadar yürütülen çalışmada 13.601 lise öğrencisi yer almaktadır (9-12.sınıflar). Bu çalışmanın amacı ergenlerde intiharı denemede ilgili risk faktörlerini ve cinsiyetler arası ilişkileri belirlemedir. Ergenlerin bir veya birden fazla riskli davranışı rapor edilmiştir. Katılan 4959 kız öğrenciden 848'i (%63.9) intihara kalkışmıştır. İntiharı deneyen öğrencilerden 281 kişi (%21.3) kız/erkek arkadaşı tarafından dövülmüş, toplamda dövülen

öğrenci sayısı 931 olarak bulunmuştur. İntihara kalkışanların %20.3'ü cinsel ilişkiye zorlandıklarını belirtmişler, intiharı denemeyenlerde ise bu oran %5.7 çıkmıştır (Bae ve diğerleri, 2005).

Küba'da eğitim kurumları (ortaokul, kolej, üniversite), acil servis birimleri, iş çevresi, spor alanlarını kapsayan çok yönlü çalışmaya 85'i kız olmak üzere 124 ergen katılmıştır. Çalışmaya katılan ergenler 14-25 yaşlarındadır. Çalışmada 3 farklı grup oluşturulmuştur. Bu gruplar intihar girişiminde bulunanlar, intiharı düşünenler ve intiharı düşünmeyenlerdir. 17 kız intihar girişiminde bulunmuş, intiharı düşünen ve düşünmeyen kızların sayısı 34 olarak bulunmuştur (Seguin ve diğerleri, 2004).

Türkiye'de son zamanlarda sosyal ve ekonomik koşullardaki sıkıntıların da etkisiyle suç, intihar, madde kullanımı vb. gibi ergen gelişimini ve sağlığını tehdit eden risklerin artmakta olduğu bilinmektedir. MEB'in 1997-1998 ile 2001-2002 öğretim yılları arasında intihar eden, intihar girişiminde bulunan ve adli kayıtlı suçu olan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin taranmasını içeren araştırmasında 207 intihar, 1238 intihar girişimi ve 608 adli kayıtlı suç olmak üzere toplam 2053 vaka değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları, intihar, intihar girişimi ve adli kayıtlı suçta İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Konya ve Adana gibi büyük illerin ilk sıralarda olduğunu göstermektedir. Lise çağı ergenler arasında intihar girişiminin daha fazla olduğu ve özellikle 9. sınıfta bu riskin arttığı görülmüştür. Erkeklerde kızlara oranla daha fazla oranda adli kayıtlı suç bulunmaktadır. Son beş öğretim yılı verilerini kapsayan bu çalışmada intihar ve intihar girişimindeki artışın, yıllık nüfus artışından daha fazla olduğu ve ergen intiharlarının, okulların açık olduğu dönemlerde daha fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca değerlendirilen 2.053 vakanın 326'sının sigara, alkol, ilaç, uçucu madde ve esrar gibi

maddeleri kullandıkları belirtilmiştir (Ulusal Eylem Planı, 2003). Ayrıca gençlerin intiharlarında ateşli silahların kolay elde edilebilir olması da bir neden olarak ortaya çıkmaktadır (Aktepe, Kandil ve Topbaş, 2005).

2.4. Kendine Zarar Verme

Gençlikte rastlanan bir diğer problem ise kendine zarar vermedir. Kendine zarar verme davranışı kişinin bilinçli ölüm isteği olmadan, isteyerek ve amaçlı olarak yapılan, doku hasarı ile sonuçlanan, kendi bedenine yönelik girişimidir. Ayrıca, kişinin ortama uyamamasının ve tahammülsüzlüğünün yarattığı baskıya karşılık kendini keserek rahatlatma durumu olarak tanımlanmaktadır. Kendine zarar verme davranışının nedenlerine bakıldığında istismarın ve biyolojik nedenlerin önemli olduğu, kendini kesmeyi en çok etkileyen faktörün istismar olduğu belirtilmiştir (Aksoy ve Ögel, 2003).

Ögel ve Aksoy (2006)'un kendine zarar verme davranışı üzerine 2004'te yaptıkları araştırmada kızların kendine zarar verme davranışı erkeklere göre 1,5 kat; vücudunda tütün söndürme 2 kat; sinirlendiğinde başını, yumruğunu vurduğunda yaralanma riski yaklaşık 3 kat daha düşük çıkmıştır. Kendine zarar verme davranışı gösterenlerin dörtte biri bu davranışı madde etkisindeyken yaptıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, İstanbul'da lise 2.sınıf öğrencilerine uyguladıkları 3483 anket sonucunda genel olarak kendine zarar verme davranışı % 25.1, kızlarda ise bu oran % 21.2 olarak bulunmuştur. Hayatı boyunca vücudunda tütün söndürenler genelde % 9.5, kızlarda % 6.9, sinirlendiğinde başını, yumruğunu vurduğundan yaralanalar genelde % 41.4, kızlarda ise % 28.3 çıkmıştır. Madde etkisindeyken kendine zarar verme davranışına bakıldığında oranın genelde % 9.5, kızlarda % 6.6 olduğu görülmektedir

2.5. Erken Cinsel Deneyim ve Cinsel İstismar

Sosyo-kültürel değişmelere paralel olarak, ergenlik dönemi de farklılaşmakta ve ilk cinsel birleşmenin gerçekleşmesi gitgide ergenliğin ilk yıllarına doğru kaymaktadır. Erken cinsellik, istenmeyen hamilelikler ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi riskleri de beraberinde getirebilmekte, bunun yanı sıra psiko-sosyal boyutta çeşitli problemler yaratmaktadır. Madde kullanımı olan ergenler arasında cinselliğin daha erken yaşanmaya başladığı, pek çok araştırmada gösterilmektedir. Özellikle madde etkisindeyken, risk alma davranışı artmakta ve planlanmamış cinsel davranışların sergilenme olasılığı yükselmektedir. Çoğunlukla madde kullanımı ve erken cinsellik, benzer risk faktörlerinden etkilenmektedir. Bunlar arasında dürtüsellik, duygulanımlarını düzenlemede ve davranış yönetiminde güçlükler sayılabilir. Ayrıca bazı aile özellikleri, bu davranışların gelişmesinde risk faktörü olabilir. Bu özellikler etkili disiplin ve gözetimdeki yetersizlik, aile içi destek ve iletişimin kısıtlılığı ve aile yapısındaki çeşitli fonksiyonsuzluklar olarak sıralanabilir (Yücel, 2006).

İstanbul'da "Gençler Arasında Cinsellik Araştırması Raporu"na katılan 2961 öğrencinin % 45.5'i kız öğrencileri kapsamaktadır. Elde edilen bulgulara ilk cinsel deneyim yaşı 14-15 olarak bulunmuştur. 14-15 yaş kızlar için bu oranın % 24.7, 16 yaş için % 32.3 olduğu görülmektedir. Yine bu araştırmada kız öğrencilerin % 1'i hayatları boyunca en az bir kez hamile kaldıklarını, kızların % 25'nin cinsel ilişkide hiçbir korunma yöntemi kullanmadıkları, % 5.6'sının doğum kontrol hapı kullandıkları bulunmuştur. Kız öğrencilerin % 63.7'si karşı cinsten biriyle çıktığını, % 4.5'i de cinsel ilişkiye girdiğini belirtmişlerdir. Kız öğrencilerin karşı cinsten arkadaş edinme, birisi ile çıkma olasılığı erkeklere göre 1,5 kat; karşı cinsle ilişkiye girme

olasılığı ise 11,7 kat; madde kullanımı 1,7 kat daha düşüktür. Okul başarısına bakıldığında kız öğrencilerin başarı durumlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanında okulda başarısı iyi olan erkekler kızlardan 3 kat daha fazladır (Ögel ve diğerleri, 2005).

2004 yılında İzmir’de lise son sınıf öğrencileriyle yapılan çalışmada 861 öğrencinin % 47.4’ünü kızlar oluşturmaktadır. İlk cinsel ilişkiye yönlendiren etkenler arasında ‘aşk’ kızlarda daha fazla oranda bulunmuştur. İlk cinsel ilişkiden sonra hissedilenler arasında ‘utanç’, ‘pişmanlık’ ve ‘tiksinme’ kızlarda anlamlı düzeyde daha fazla oranda bulunmuştur. İlk cinsel ilişkiyi ‘özel erkek arkadaşla’ yaşama oranı kızlarda % 94,7, birden fazla partnerli olma oranı % 40 bulunmuştur (Aras ve diğerleri, 2005).

2.6. Çocuk İşçiliği

1999 yılı itibarıyla Türkiye’de yaşları 6-17 arasında olan her 10 çocuktan 4’ü (biri ekonomik işlerde, 3’ü ev işlerinde olmak üzere) çalışmaktadır. Ekonomik etkinlik olasılığı yaşla birlikte artmaktadır; bu olasılık kentsel alanlarda daha yüksektir ve kızlara göre erkeklerin çalışma olasılıkları daha fazladır. 15-17 yaş grubunun payı % 68.8’dir (Ulusal Eylem Planı, 2003). DİE tarafından 1999 yılında yapılan “Türkiye’de Çalışan Çocuklar” araştırmasında, Türkiye genelinde 6-17 yaş grubundaki okula devam etmeyen çocukların okula gitmeme veya okulu yarıda bırakma sebepleri incelenmiştir. 6-17 yaş grubundaki çocukların okula gitmeme veya okulu yarıda bırakma sebepleri cinsiyet ayrımında incelendiğinde; okula ilgi duymamanın kız çocuklar için % 27, okul masraflarının fazla olması kız çocuklar için % 25.5’dir. Ailesi izin vermediği için okula gitmeyen kız çocuklarında bu oran % 10.1’e yükselmektedir. Ailesine ev işlerinde yardım etmekten dolayı okula devam etmeyen kız çocuklarında bu oran % 11’dir (Ulusal Eylem Planı, 2003).

2.7. Şiddet

Kız öğrencilerde görülen bir diğer problem de şiddet içeren davranışlarda bulunmadır. Lockwood (1997), kızların diğer kızlarla olduğu kadar erkeklerle de kavgaya yöneldiklerini, suçlu kızların tüm olaylarda bıçak kullandıklarını belirtmektedir. Villanueva (2006) 2003 yılında yaptığı araştırmasında lisedeki öğrenim gören şiddet davranışı gösteren kızların sayısının 7538, silah taşıyanlar 7431, okulda madde kullananlarla 7483, okul dışında madde kullanan 7541, son 30 günde ilaç kullananlar 7526 olduğunu belirtmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi ergenlik döneminde yaşanan problemler alkol kullanma, uyuşturucu madde kullanımı, intihar, kendine zarar verme, cinsel istismar, çocuk işçiliği ve şiddet olarak kendini göstermektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın problemi genel liselerde öğrenim gören kız öğrencilerin problemlerinin neler olduğunu ortaya koymaktır.

3. Yöntem

Genel liselerde öğrenim gören kız öğrencilerin karşılaştıkları problemleri ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışma tarama modelindedir. Bu araştırmanın çalışma evrenini Kayseri ilinde bulunan genel liselerde, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören kız öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma evrenini oluşturan kız öğrencilerin sayıca çok fazla olması nedeniyle, örnekleme yöntemine gidilmiştir. Tesadüfi örneklem yoluyla 530 kız öğrenci bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri toplama aracı olarak kullanılan anket, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Kapsam geçerliliği, alanyazın taraması ve uzman görüşüne başvurularak sağlanan anketle, genel lisede öğrenim gören kız öğrencilerin problemlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Anket maddeleri, konunun özelliği gereği, literatür taramasına dayalı olarak

birden fazla seçeneği belirtecek biçimde hazırlanmıştır. Böylece, öğrencilerden karşılaştıkları problemleri işaretlemeleri istenmiştir. Bu nedenle anketle toplanan verilerin çözümlenmesinde frekans ve yüzdeler esas alınmıştır. Anket 50 maddeden oluşmaktadır.

4. Bulgular ve Yorumlar

Anketteki maddeler yedi başlık altında toplanarak yorumlanmıştır. Bunlar; aile ile ilgili durumlar, bireysel durumlar, okul ile ilgili durumlar, karşı cinsle ilgili durumlar, cinsellikle ilgili durumlar, madde kullanımı ile ilgili durumlar ve psikolojik durumlardır.

4.1. Aile İle İlgili Durumlar

Bu boyutta kız öğrencilere yedi soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar ve yüzdeleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1'e göre, kız öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtlara göre, aileyle ilgili kararlar anne, baba ve diğer aile üyelerinin katılımıyla alınmakta-

dır (% 51'i anne ve babasının birlikte, % 33'ü tüm aile üyeleri birlikte olarak belirtirken, % 9'u babasının tek başına, % 7'si annesinin tek başına aldığını belirtmiştir). Kız öğrencilerin kendilerini ilgilendiren konularda karar alma konusunda net bir durum ortaya koyamadıkları gözlenmiştir. Kız öğrencilerin ancak % 24'ü kendi başına karar aldıklarını belirtirken diğerleri anne ve babasıyla birlikte karar aldıklarını belirtmişlerdir (% 38'i anne ve babasının birlikte, % 23'ü tüm aile üyelerinin birlikte aldığını belirtirken, % 7'si annesinin tek başına, % 8'i de babasının tek başına aldığını belirtmiştir). Kız öğrenciler, herhangi bir sorunla karşılaştıklarında annesine (% 63), babasına (% 10) arkadaşlarına (%17), kardeşlerine (% 10) başvurmuşlardır. Burada kız öğrencilerin sorunlarını babalarından daha çok anne ve arkadaşlarına anlattıkları görülmektedir. Kız öğrenciler ailelerin en çok arkadaş seçimine (%19), disiplin ve düzen konusuna (%18), ders çalışmaya (%17), kılık kıyafet (%23), cinsellik (%10) ve para harcama (% 13) konularına fazla karıştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 1. Aile ile İlgili Durumlar

Sıra	Maddeler	Yanıtlar	%
1	Ailenin tümünü ilgilendiren önemli kararları kim alır?	Anne-Babam	51
		Babam	9
		Annem	7
		Tüm Ailem	33
2	Sizinle ilgili kararları kim alır?	Anne-babam	38
		Kendim	24
		Babam	8
		Annem	7
3	Herhangi bir sorunla karşılaştığınızda genellikle kime başvurursunuz?	Kardeşlerime	10
		Arkadaşlarıma	17
		Babama	10
		Anneme	63
4	Aileniz size en çok hangi konularda karışır?	Arkadaş seçimime	19
		Disiplin-Düzene	18
		Ders Çalışmaya	17
		Kılık-Kıyafete	23
		Cinselliğe	10
		Para Harcamaya	13
5	Anne ve babanızın size karşı en çok hangi tutumu ve davranışı yanlıştır?	Davranışları Olumlu	43
		Özgürlüğüme karışmaları	26
		Çocuk yerine koyma	9
		Fikirlerime önem vermeme	9
		Kırıcı Davranmaları	6
		Kendine benzetmeye çalışmaları	5
		Aşırı istekte bulunmaları	2
6	Annemizle aranızda bir anlaşmazlık çıktığı zaman ne olur?	Konuşuruz	27
		Annem kızar ve bağırır	22
		Zaman içinde çözülür	17
		Nasihat verir	15
		Annem unuttur	9
		Babama şikayet eder	5
		Anlaşmazlık çıkmaz	3
		Annem ilgisiz kalır	2
7	Babanızla aranızda bir anlaşmazlık çıktığı zaman ne olur?	Konuşuruz	17
		Babam kızar ve bağırır	14
		Zaman içinde çözülür	16
		Nasihat verir	30
		Babam unuttur	4
		Annem yardım eder	7
		Anlaşmazlık çıkmaz	9
		Babam ilgisiz kalır	3

Öğrencilerin % 43'ü anne ve babasının davranışlarının genellikle olumlu olduğunu, % 26'sı özgür davranmasını engelleyerek her şeyine karıştıklarını, % 9'u çocuk yerine koyduklarını, % 9'u fikirlerine ve düşüncelerine saygı ve önem göstermediklerini, % 6'sı fiziksel ve ruhsal açıdan kırıcı davrandıklarını, % 5'i kendilerine benzetmeye çalıştıklarını, % 2'si ise gücünü ve isteklerini aşan şeyler istediklerini belirtmişlerdir. Bir başka ifadeyle kız öğrencilerin % 57'si ailelerinin davranışlarından memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

Kız öğrencilerin anneleriyle aralarında bir anlaşmazlık çıktığında % 27'si konuşup tartıştıklarını, % 22'si kızıp bağırdığını, %17'si zaman içinde kendiliğinden çözüldüğünü, % 15'i nasihat ettiğini, % 9'u annesinin bir süre sonra unuttuğunu, % 5'i annesinin babasına şikâyet ettiğini, % 3'ü anlaşmazlık çıkmadığını, % 2'si ilgisiz olup, sessiz kaldığını belirtmişlerdir. Devamındaki soruda yer alan *"babanızla aranızda bir anlaşmazlık çıktığı zaman ne olur"* sorusuna ise, öğrencilerin % 30'u nasihat ettiğini, % 17'si konuşup tartıştığını, % 14'ü kızıp, bağırdığını, % 16'sı zaman içinde kendiliğinden çözüldüğünü, % 9'u anlaşmazlık çıkmadığını, % 7'si annesinin yardımcı olduğunu, % 4'ü babasının bir süre sonra unuttuğunu, % 3'ü ilgisiz, sessiz kaldığını belirtmişlerdir. Buradan kız öğrencilerin anne ve babasıyla aralarında bir anlaşmazlık çıktığında belirgin bir çözüm yolunun olmadığı söylenebilir.

4.2. Bireysel Durumlar

Bu boyutta kız öğrencilere yedi soru sorulmuştu. Bu sorulara verilen yanıtlar ve yüzdelikleri tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2'e göre, *"Evden kaçtığınız ya da kaçmayı düşündüğünüz oldu mu"* sorusuna öğrencilerin % 76'sı "hayır hiç düşünmedim" ve "kaçmadım" seçeneğini işaretlerken, % 22'si "evet düşündüğüm oldu ama kaçmadım" seçeneğini işaretlemiştir. % 2'si ise "evet kaçtığım oldu" demiştir. Evden kaçmayı düşünenlerin ise nedenleri anne-babayla tartışma ve aile içi geçimsizlik nedenlerini belirtmişlerdir. Bir sonraki soruda *"aileniz karşı çıkmasına rağmen dilediğinizi yapar mısınız"* sorusu sorulmuş, öğrencilerin % 58'i ara sıra, % 28'i hayır, % 14'ü evet olarak yanıtlamışlardır. *"Yetişkinlere ne kadar güveniyorsunuz"* sorusuna öğrencilerin % 56'sı orta, % 18'i fazla, % 12'si az, % 9'u çok az, % 5'i çok fazla olarak belirtmiştir.

"En yakın arkadaşlarınız hangi çevredendir" sorusuna öğrencilerin % 67'si okuldan, % 8'i mahalleden, % 6'sı akrabalarından, % 4'ü dershaneden, %3'ü diğer seçeneklerini işaretlerken, % 12'si de yakın arkadaşının olmadığını söylemiştir. *"Arkadaşlarınızı seçerken en çok neye dikkat edersiniz"* sorusuna öğrencilerin % 80'i kafa dengi olmasına derken, % 13'ü belli bir ölçüte göre seçmediğini, % 5'i diğer seçeneğini, % 2'si de çalışkan olmasına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. *"Aileniz nasıl kişilerle arkadaşlık etmenizi istiyor"* sorusuna % 58'i terbiyeli ve saygılı olanlarla, % 21'i güvenleri olduğu için karışmazlar, % 8'i iyi aileden olanlarla, % 7'si ailesini tanıdık kimselerle, % 3'ü çalışkan, % 2'si diğer, % 1'i onlar için fark etmez seçeneğini işaretlemiştir. Sosyo-ekonomik durumu iyi olanlarla seçeneğini hiç kimse işaretlememiştir.

Tablo 2. Bireysel Durumlar

Sıra	Maddeler	Yanıtlar	%
1	Evden kaçtığınız ya da kaçmayı düşündüğünüz oldu mu?	Hayır	76
		Düşündüm ama kaçmadım	22
		Kaçtım	2
2	Aileniz karşı çıkmasına rağmen dilediğinizi yapar mısınız?	Bazen	58
		Hayır	28
		Evet	14
3	Yetişkinlere ne kadar güveniyorsunuz?	Çok Fazla	5
		Orta derecede	56
		Fazla	17
		Az	12
		Çok az	9
4	En yakın arkadaşlarınız hangi çevredendir?	Okuldan	67
		Mahalleden	8
		Akrabalardan	6
		Dershanelerden	4
		Yakın Arkadaşım Yok	12
Diğer	3		
5	Arkadaşlarınızı seçerken en çok neye dikkat edersiniz?	Kafa Dengi Olmasına	80
		Belli ölçütüm yok	13
		Çalışkan Olmasına	2
		Diğer sebepler	5
6	Aileniz nasıl kişilerle arkadaşlık etmenizi istiyor?	Terbiyeli	58
		Ailem bu konuda bana karışmaz	21
		İyi ailesi olanlarla	8
		Tanıdık kimselerle	7
		Çalışkan kişilerle	3
		Onlar için fark etmez	1
		Diğer	2
7	Başarısızsanız, başarısızlığınızın en önemli nedenini işaretleyiniz?	Başarısız değilim	44
		Eğitim sisteminin yaşamdan kopuk olmasına	21
		Ders çalışmaktan hoşlanmıyorum	8
		Öğretmenin ders verme yöntemleri	8
		Dersler ilgimi çekmiyor	15
Aile sorunlarım	4		

“Başarısızsanız, başarısızlığınızın en önemli nedenini işaretleyiniz” sorusuna öğrencilerin % 44’ü başarısız olmadığını, % 21’i eğitim sisteminin yaşamdan kopuk olduğunu, % 8’i ders çalışmak-

tan hoşlanmadığını, % 8’i öğretmenlerin ders veriş biçimlerinden yararlanamadığını, % 15’i derslerin ilgisini çekmediğini, % 4’ü de aile sorunlarım nedeniyle kendini derslere veremediğini belirtmişlerdir.

4.3. Okulla İlgili Durumlar

Bu boyutta kız öğrencilere altı soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar ve yüzdelikleri tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3’e göre, “Öğretmenlerin öğrencilere karşı genel tutumunu nasıl buluyorsunuz” sorusuna öğrencilerden % 62’si orta, % 5’i iyi, % 21’u kötü, % 9’u çok kötü, % 3’ü çok iyi olarak belirtmişlerdir. “Öğretmenlerinize hangi konularda iletişim kuruyorsunuz” sorusuna öğrencilerin % 58’i hiç iletişim

kurmadığını, % 21’i her konuda, % 10’u toplum ve dünya sorunlarıyla ilgili, % 9’u para kazanma ve iş bulma ile, % 2’si aile sorunlarıyla ilgili konularda iletişim kurduklarını belirtmişlerdir. “Okulda haksız yere cezalandırıldığınız oluyor mu” sorusuna öğrencilerin % 73’ü hayır, % 16’sı ara sıra, % 11’i evet olarak cevap vermiştir. “Şimdiye kadar disiplin cezası aldınız mı? Eğer aldıysanız nedenini işaretleyiniz” sorusuna öğrencilerin % 96’sı hiç ceza almadığını söylerken, % 4’ü de kavga çıkartmak nedeniyle ceza aldığını söylemiştir.

Tablo 3. Okulla ilgili Durumlar

Sıra	Maddeler	Yanıtlar	%
1	Öğretmenlerin öğrencilere karşı genel tutumunu nasıl buluyorsunuz?	Orta	62
		İyi	5
		Kötü	21
		Çok kötü	9
		Çok iyi	3
2	Öğretmenlerinize hangi konularda iletişim kuruyorsunuz?	İletişim Kurmam	58
		Her konuda	21
		Dünya ve toplum konularıyla	10
		Para kazanma ve iş bulma	9
		Aile sorunlarıyla	2
3	Okulda haksız yere cezalandırıldığınız oluyor mu?	Hayır	73
		Bazen	16
		Evet	11
4	Şimdiye kadar disiplin cezası aldınız mı? Eğer aldıysanız nedenini işaretleyiniz	Hayır	96
		Kavga çıkartmak	4
5	Sizce yükseköğrenim yapmanızı engelleyebilecek en önemli etmen nedir?	Sınav için yeterli bilgim yok	53
		Maddi olanaksızlık	12
		Şansızım	10
		Hiçbir engelim yok	25
6	Şu durumlardan hangisi sizi en çok korkutuyor?	Üniversiteye girememek	53
		İstediğim bölüme gidememek	33
		Kararsızlık	8
		Liseyi bitirememek, iş bulamamak	2
		Karşı cinsten arkadaş edinmemek	1
		Diğer	3

“Sizce yükseköğrenim yapmanızı engelleyebilecek en önemli etmen nedir” sorusuna öğrencilerin % 53’ü üniversiteye giriş sınavını kazanabilecek yeterli bilgisinin olmayışı, %12’si maddi olanaksızlıklar, % 10’u şansız oluşunu belirtmiştir. Geri kalan % 25’si ise hiçbir engelin olmadığını belirtmişlerdir. “Aşağıdaki durumlardan hangisi sizi en çok korkutuyor” sorusuna öğrencilerin % 53’ü üniversiteye girememek, % 33’i üniversitede istediğim bölüme girememek, % 8’i yüksek tahsil ya da hayata atılma konusunda kararsızlık, % 3’ü diğeri seçeneğini işaretlemiştir. % 2’si ise sırasıyla okuduğu okulu bitirememek, iş bulamamak, ailemin gelecek hakkındaki kararlarımı etkilemesi, kendime iyi bir eş seçememek seçeneklerinde işaretleme yapmıştır. % 1’i de karşı cinsten arkadaş edinmemek seçeneğini işaretlemiştir.

4.4. Karşı Cinsle İlgili Durumlar

Bu boyutta kız öğrencilere altı soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar ve yüzdelikleri tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4’e göre, “En çok kimlerle daha iyi anlaşılıyorsunuz” sorusuna kız öğrencilerden % 65’i kızlarla, % 29’u erkeklerle, % 5’i yetişkin bayanlarla, % 1’i yetişkin erkeklerle anlaşıldığını belirtmiştir. “Karşı cinsten arkadaşınız var mı” sorusuna öğrencilerin % 42’si hayır, % 39’u evet, % 19’u vardı ama şimdi yok seçeneğinde işaretleme yapmıştır. “Karşı cinsten ilgi duyduğunuz, arkadaşlık kurmak istediğiniz biri var mı” sorusuna öğrencilerin % 56’sı hayır, % 44’ü ise evet seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 4. Karşı cinsle ilgili durumlar

Sıra	Maddeler	Yanıtlar	%
1	En çok kimlerle daha iyi anlaşıyorsunuz?	Kızlarla	65
		Erkeklerle	29
		Yetişkin bayanlarla	5
		Yetişkin erkeklerle	1
2	Karşı cinsten arkadaşınız var mı?	Hayır	42
		Evet	39
		Vardı ama bitti	19
3	Karşı cinsten ilgi duyduğunuz, arkadaşlık kurmak istediğiniz biri var mı?	Hayır	56
		Evet	44
4	Karşı cinsle arkadaşlık ilişkisi kurmada karşılaştığınız sorunlar nelerdir?	Hiçbir sorunla karşılaşmadım	45
		Ailemin baskısı	21
		Dedikodu	15
		Çekingenlik	7
		Kendini sevdirememe	4
		Küçük düşme korkusu	3
		Karşı cinsle tanışma olanağı bulamama	2
		Çirkin olma	2
		Cinsel istekler	1
5	İlk defa ne zaman karşı cinsten arkadaşınız oldu?	Lise 1'de	31
		Lise 2'de	18
		Lise 3'de	7
		İlköğretim 8	16
		İlköğretim 7	8
		İlköğretim 6	5
		İlköğretim 5	3
		İlköğretim 4	2
		İlköğretim 1-2-3	10
6	Karşı cinsle olan ilişkilerinizde koymanız gereken sınırlar olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	80
		Kısmen	17
		Hayır	3

“Karşı cinsle arkadaşlık ilişkisi kurmada karşılaştığınız sorunlar nelerdir” sorusuna öğrencilerin % 45’i hiçbir sorunla karşılaşmadığını belirtmiştir. % 21’i ailesinin baskı yapmasını, % 15’i dedikodu, % 7’si çekingenliğinin buna olanak vermemesini, % 4’ü kendini yeteri kadar başkalarına sevdiremediği düşüncesini, % 3’ü başarısız olmak ve küçük düş-

mek korkusunu, % 2’si karşı cinsten arkadaşlarla tanışma olanağının bulunmamasını, % 2’si çirkin olmasını, % 1’i cinsel istekleri ve birlikte gidilecek yerlerin olmamasını işaretlemiştir. “İlk defa ne zaman karşı cinsten arkadaşınız oldu” sorusuna öğrencilerin % 31’i lise 1, % 18’i lise 2, % 7’si lise 3, % 16’sı ilköğretim 8.sınıf, % 8’i ilköğretim 7.sınıf,

% 5'i ilköğretim 6.sınıf, % 3'ü ilköğretim 5.sınıf, % 2'si ilköğretim 4.sınıfı, % 10'u ilköğretim 1-2-3 olarak belirtmişlerdir. "Karşı cinsle olan ilişkilerinizde koymanız gereken sınırlar olduğunu düşünüyor musunuz" sorusuna % 80'i evet, % 17'si kısmen, %3'ü hayır olarak işaretlemiştir.

4.5. Cinsellikle İlgili Durumlar

Bu boyutta kız öğrencilere beş soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar ve yüzdelikleri tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5'e göre, "Cinsel konularda ilk bilgileri kimlerden ya da hangi kaynaklardan öğrendiniz" soru-

suna öğrencilerin % 41'i arkadaşlarından, % 24'ü internetten, % 15'i annesinden, % 8'i hiç kimseden ve hiçbir kaynaktan bilgi almadığını, % 5'i akrabalarından, % 6'sı radyo, tv, % 1'i öğretmenlerden öğrendiklerini belirtmişlerdir. "Cinsel konular hakkında şu anki bilginizden daha çok bilgi edinmek ister misiniz" sorusuna öğrencilerin % 42'si evet, % 25'i fazla bilgi edinmeyi henüz erken bulduğunu, % 15'i bu konuda bilgi edinmeyi gereksiz bulduğunu, % 12'si bu konuda yeterli bilgisi olduğunu, % 6'sı bu tür konuları duymak bile istemediğini belirtmişlerdir.

Tablo 5. Cinsellikle İlgili Durumlar

Sıra	Maddeler	Yanıtlar	%
1	Cinsel konularda ilk bilgileri kimlerden ya da hangi kaynaklardan öğrendiniz?	Arkadaşlarımdan	41
		İnternetten	24
		Annemden	15
		Hiç kimseden öğrenmedim	8
		Akrabalararımdan	5
		Televizyondan	6
		Öğretmenlerimden	1
2	Cinsel konular hakkında şu anki bilginizden daha çok bilgi edinmek ister misiniz?	Evet	42
		Henüz erken	25
		Gereksiz buluyorum	15
		Yeterli bilgim zaten var	12
		Bu konuları duymak bile istemiyorum	6
3	Cinsel konuları daha çok kimlerle konuşuyorsunuz?	Arkadaşlarımla	69
		Konuşacak kimsem yok	15
		Annemle	10
		Akrabalararımla	3
		Kardeşlerimle	3
4	İsteğiniz dışında size dokunulması durumuyla karşılaştınız mı?	Hayır	73
		Evet	27
5	Size yapılan ve en fazla rahatsızlık duyduğunuz davranışlar nelerdir	Sözlü taciz	93
		Fiziksel taciz	7
		Kısmen	17
		Hayır	3

“Cinsel konuları daha çok kimlerle konuşuyorsunuz” sorusuna öğrencilerin % 69’u arkadaşlarıyla, % 15’i böyle bir kimsenin olmadığını, % 10’u annesiyle, % 3’ü akrabalarından bazılarıyla ve diğer % 3’ü ise kardeşleriyle konuştuğunu belirtmişlerdir. “İsteğiniz dışında size dokunulması durumuyla karşılaştınız mı” sorusuna öğrencilerin % 73’ü hayır, % 27’i evet olarak işaretlemiştir. “Size yapılan ve en fazla rahatsızlık duyduğunuz davranışlar nelerdir” sorusuna öğrencilerin % 93’ü sözlü taciz, % 7’si ise fiziksel taciz olarak belirtmişlerdir.

4.6. Madde Kullanımı ile ilgili Durumlar

Bu boyutta kız öğrencilere sekiz soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar ve yüzdeleri Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6’ya göre, “Madde kullanım alışkanlığınız var mı” sorusuna öğrencilerin % 97’si hayır, % 3’ü ise evet seçeneğini işaretlemiştir. “Sizce gençlerin madde kullanmaya başlama nedeni ne olabilir” sorusuna öğrencilerin % 56’sı arkadaş ortamı, % 23’ü özentisi, % 8’i aile sorunu, % 5’i merak, % 2’si kendi isteği, % 1’i ebeveynlerden örnek ve yine % 5’i duygusal ilişkide bulunma seçeneğini işaretlemiştir. “Alkol kullanım alışkanlığınız var mı” sorusuna öğrencilerin % 94’ü hayır, % 6’sı evet seçeneğinde işaretleme yapmıştır. “Sizce gençlerin alkol kullanmaya başlama nedeni nedir” sorusuna öğrencilerin % 47’si arkadaş ortamı, % 29’ü özentisi, % 10’u merak, % 3’ü ebeveynlerden örnek, % 3’ü kendi isteği, % 8’i duygusal ilişkide bulunma ve ayrılma seçeneğini işaretlemiştir. “Sigara kullanım alışkanlığınız var mı” sorusuna öğrencilerin % 93’si hayır, % 7’si evet seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 6. Madde Kullanımı ile ilgili Durumlar

Sıra	Maddeler	Yanıtlar	%
1	Madde kullanım alışkanlığınız var mı?	Hayır	97
		Evet	3
2	Sizce gençlerin madde kullanmaya başlama nedeni ne olabilir?	Arkadaş ortamı	56
		Özenti	23
		Ailevi sorun	8
		Merak	5
		Kendi isteği	2
		Ebeveynin örnek olması	1
		Duygusal ilişkide bulunma ve ayrılma	5
3	Alkol kullanım alışkanlığınız var mı?	Hayır	94
		Evet	4
4	Sizce gençlerin alkol kullanmaya başlama nedeni nedir?	Arkadaş ortamı	47
		Özenti	29
		Merak	10
		Kendi isteği	3
		Ebeveynin örnek olması	3
		Duygusal ilişkide bulunma ve ayrılma	8
5	Sigara kullanım alışkanlığınız var mı?	Hayır	93
		Evet	7
6	Gençlerin sigara kullanma nedeni ne olabilir?	Arkadaş ortamı	41
		Özenti	36
		Merak	5
		Kabul görme isteği	3
		Ebeveynin örnek olması	3
		Stres	12
7	Kendinize zarar verdiniz mi?	Hayır	81
		Evet	19
8	Sizce gençler kendilerine ne tür zarar vermektedirler?	Kesici bir aletle vücuda zarar verme	43
		Yumruğunu duvara/masaya vurma	40
		Başını masaya/duvara vurma	5
		Diğer	12

“Gençlerin sigara kullanma nedeni ne olabilir” sorusuna öğrencilerin % 41’i arkadaş ortamı, % 36’sı özenti, % 12’si stres, % 5’i merak, % 3’ü kabul görme isteği, % 3’ü ebeveyninden örnek olarak işaretleme yapmıştır. “Kendinize zarar verdiniz mi” sorusuna öğrencilerin % 81’i hayır, % 19’u evet se-

çeneğini işaretlemiştir. “Sizce gençler kendilerine ne tür zarar vermektedirler” sorusuna öğrencilerin % 43’ü kesici bir aletle vücuda zarar verme, % 40’ı sinirlenince yumruğunu duvara/masaya vurma, % 5’i sinirlenince başını masaya/duvara vurma ve % 12’si diğer seçeneğini işaretlemiştir.

4.7. Psikolojik Durumlar

Bu boyutta kız öğrencilere onbir soru sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar ve yüzdeleri tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7'ye göre, *"Gelecekle ilgili aşırı korkularım var"* ifadesine öğrencilerin % 37'si bazen, % 54'ü her zaman, % 9'u hiç korkusunun olmadığını belirtmişlerdir. *"Kendime hiçbir konuda güvenemiyorum"* için öğrencilerin % 56'sı bazen, % 34'ü hiç, % 8'i sıklıkla, % 2'si her zaman seçeneğini işaretlemiştir. *"İntihar etmeyi düşünürüm"* maddesine öğrencilerin % 72'si hiç, % 23'ü bazen, % 3 sıklıkla, % 2'si her zaman seçeneğini işaretlemiştir. *"Kendimi çok yalnız hissediyorum"* maddesine öğrencilerin % 53'ü bazen, % 23'ü hiç, % 11'i sıklıkla, % 13'ü her zaman seçeneğini işaretlemiştir.

"Tanımlayamadığım kaygılarım var" maddesine öğrencilerin % 37'si bazen, % 24'ü sıklıkla, % 19'u hiç, % 20'si her zaman seçeneğini işaretlemiştir. *"Hiç kimse beni anlamıyor"* maddesine öğrencilerin % 50'si bazen, % 22'si hiç, % 14'ü sıklıkla, % 14'ü

her zaman seçeneğini işaretlemiştir. *"Kendimden memnun değilim"* maddesine öğrencilerin % 46'sı hiç, % 36'sı bazen, % 14'ü sıklıkla, % 4'ü de her zaman seçeneğini işaretlemiştir. *"Hiç kimse bana yardım edemez"* maddesinde belirtilen düşünceye öğrencilerin % 51'i hiçbir zaman, % 42'si bazen, % 4'ü sıklıkla, % 3'ü her zaman kapıldığını belirtmişlerdir. *"İnsanlardan nefret ediyorum"* maddesine öğrencilerin % 45'i hiç, % 35'i bazen, % 10'u sıklıkla, % 10'u her zaman seçeneğini işaretlemiştir.

"Kızlarla arkadaşlık ilişkilerinizde karşılaştığınız sorunlar nelerdir" sorusuna öğrencilerin %25'i hiçbir sorunla karşılaşmadığını belirtirken, % 20'si gruplaşma, % 25'i kıskançlığı, % 10'u çekemezliği, % 8'i dedikoduyu, % 7'si bencilliği, % 5'i de iftirayı işaretlemiştir. *"Sizce lisede okuyan kız öğrencilerin en önemli sorunu nedir"* sorusuna öğrencilerin % 39'u psikolojik sorunlar, % 23'ü anne-baba, aile baskısı, % 21'i toplumsal baskılar, % 15'i karşı cinsten arkadaş edinememe, % 2'si cinsel sorunlar seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 7. Psikolojik Durumlar

Sıra	Maddeler	İfadeye katılma durumu	%
1	Gelecekle ilgili aşırı korkularım var.	Her zaman	54
		Bazen	37
		Hiç korkum yok	9
2	Kendime hiçbir konuda güvenemiyorum.	Bazen	56
		Sıklıkla	8
		Her zaman	2
3	İntihar etmeyi düşünürüm.	Hiç düşünmedim	72
		Bazen düşünürüm	23
		Sıklıkla düşünürüm	3
		Her zaman düşünürüm	2
4	Kendimi çok yalnız hissediyorum.	Bazen	53
		Hiç	23
		Sıklıkla	11
		Her zaman	3
5	Tanımlayamadığım kaygılarım var.	Bazen	37
		Sıklıkla	24
		Hiç	19
		Her zaman	20
6	Hiç kimse beni anlamıyor.	Bazen	50
		Hiç	22
		Sıklıkla	14
		Her zaman	14
7	Kendimden memnun değilim.	Hiç memnun değilim	46
		Bazen	36
		Sıklıkla	14
		Her zaman	4
8	Hiç kimse bana yardım edemez.	Hiçbir zaman	51
		Bazen	42
		Sıklıkla	4
		Her zaman	3
9	İnsanlardan nefret ediyorum.	Hiç	45
		Bazen	35
		Sıklıkla	10
		Her zaman	10
10	Kızlarla arkadaşlık ilişkilerinizde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?	Hiçbir sorunla karşılaşmadım	25
		Gruplaşma	20
		Kıskançlık	25
		Çekememezlik	10
		Dedikodu	8
		Bencilik	7
		İftira	5
11	Sizce lisede okuyan kız öğrencilerin en önemli sorunu nedir?	Psikolojik sorunlar	39
		Aile baskısı	23
		Toplumsal baskı	21
		Karşı cinsten arkadaş edinememe	15
		Cinsel sorunlar	2

5. Sonuç ve Öneriler

Kayseri ilinde bulunan ortaöğretim okullarında öğrenim gören kız öğrencilerin ailelerinde, kararları genellikle anne ile babanın birlikte aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra kendilerini ilgilendiren konularda sadece dörtte biri kendi başına karar almaktadır. Kız öğrenciler, herhangi bir sorunla karşılaştıklarında öncelikle anne ve arkadaşlarına başvurumaktadırlar. Ayrıca kız öğrencilerin aileleri, kılık-kıyafetlerine, arkadaş seçimlerine, disiplin ve düzen konularına ve ders çalışmalarına karışmaktadırlar. Öte yandan, kız öğrencilerin yarısından fazlası anne-babalarının davranışlarının olumlu olmadığını belirtmişlerdir. Anne-babalarıyla aralarında bir anlaşmazlık olduğunda belirgin bir çözüm yolu ortaya koymadıkları da bir diğer önemli sonuçtur.

Kız öğrencilerin yaklaşık dörtte biri evden kaçmayı zaman zaman düşündüğünü ama kaçmadığını belirtmiştir. Evden kaçmayı düşünenlerin nedenleri anne ve babasıyla tartışmaları ve aile içi geçimsizliktir. Öte yandan kız öğrencilerin dörtte biri yetişkinlere güvenmediklerini belirtmişlerdir.

Kız öğrencilerin arkadaş çevresinin genellikle okuldan olduğu gözlenmiştir. Arkadaş seçiminde kafa dengi olmasına dikkat etmektedirler. Öğrencilerin dörtte biri öğretmenlerin kendilerine karşı tutumlarının olumsuz olduğunu belirtmişlerdir. Yarısından fazlası ise öğretmenlerle hiç iletişim kurmadığını belirtmişlerdir. Üniversite ile ilgili olarak öğrenciler üniversiteye girememekten çok rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Kız öğrenciler daha çok kızlarla anlaştıklarını belirtmişlerdir. Yaklaşık üçte biri ise erkeklerle daha iyi anlaştıklarını belirtmişlerdir. Yaklaşık yarısının erkek arkadaşı bulunmaktadır. Yine yarısından fazlası şu an karşı cinsten birisine ilgi duymadığını belirtmişlerdir. Kız öğrencilerin karşı cinsle arkadaşlık kurmada genellikle aile baskısı, dedikodu, çekingenlik gibi sorunlarla

karşılaştığını belirtmişlerdir. Kız öğrenciler, erkeklerle arkadaş edinmeye başlamaları değişiklik arz etmektedir. Ama en fazla lise yıllarında yoğunlaştığı görülmektedir. Yine öğrencilerin neredeyse tamamı karşı cinsle ilişkilerde sınır koymak gerektiğine inanmaktadırlar.

Kız öğrencilerin cinsellikle ilgili bilgi edinme kaynakları arkadaşları, internet ve anne olmak üzere sıralanmaktadır. Ancak öğrencilerin yaklaşık yarısı cinsellikle ilgili daha fazla bilgi edinmeyi ya gereksiz ya da erken bulmaktadırlar. Cinsellikle ilgili konuları genellikle arkadaşlarıyla konuştuklarını belirtirken, % 15'lik bir kesim bu konuda konuşacak kimsesi olmadığını belirtmiştir.

Kız öğrencilerin dörtte biri isteğinin dışında cinsel duygularla kendine dokunulduğunu belirtmiştir. Kızlar en çok sözlü cinsel tacizlerden rahatsız olmaktadır.

Kız öğrencilerin hemen hemen hepsi madde kullanımı, alkol ve sigara kullanım alışkanlığının olmadığını belirtmişlerdir. Bu tür alışkanlıkları gençlerin başlamasının nedenini arkadaş ortamına ve özentiyeye bağlamaktadırlar.

Kız öğrencilerin yarısından fazlası gelecek kaygısı taşıdıklarını ve kendine güvenmediğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin dörtte biri intihar etmeyi düşündüğünü belirtmiştir. Yaklaşık yarısı ise kendini çok yalnız hissettiğini belirtmiştir. Yine yaklaşık yarısı tanımlayamadığı kaygılarının olduğunu, hiç kimsenin kendini anlamadığını, kendisinden memnun olmadığını belirtmekte ve insanlardan nefret ettiğini belirtmişlerdir.

Kız öğrenciler kız arkadaşlarıyla karşılaştıkları sorunları gruplaşma, kıskançlık, çekememezlik, dedikodu, bencillik olarak belirtmişlerdir. Kız öğrenciler lisede öğrenim gören kız öğrencilerin sorunlarını psikolojik, anne-baba baskısı, toplumsal

baskı ve karşı cinsten arkadaş edinememe olarak belirtmişlerdir

Elde edilen sonuçlara göre şu öneriler ileri sürülebilir; Gerek aileler gerekse öğretmenler kız öğrencilerle daha fazla yakından ilgilenmelidir. Sosyal ve psikolojik sorunlar başta olmak üzere tüm sorunları dinlenilmeli ve etkili çözümler bulma-

ları sağlanmalıdır. Özellikle cinsel konularda daha sağlıklı bilgiler edinmeleri sağlanmalıdır. Bu açıdan cinsel sağlık bilgisi dersleri okullarda artırılmalıdır. Kendine güven sağlamaları ve arkadaşlarıyla karşılaştıkları problemleri çözümlayebilmeleri açısından sosyal aktivitelere katılmaları sağlanmalı, bu konuda özellikle okullarda etkinliklerin sayısı artırılmalı ve teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

- 9 Eylül Üniversitesi. (1987). "Alkol ve uyuşturucu alışkanlığı". Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı. Ankara:Milli Eğitim Basımevi.
- Adolescent and school health. (2005). AMCHP Fact Sheet, 1-2. <http://www.cdc.gov/HealthyYouth/sexualbehaviors/index.htm>
- Aksoy, A., Ögel, K. (2003). Kendine zarar verme davranışı. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 4, 226-236.
- Aksoy, A., Ögel, K. (2006). Kendine zarar verme davranışı raporu. Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 18, 1-27.
- Aktepe, E., Kandil, S., Topbaş, M. (2005). Çocuk ve ergenlerde intihar davranışı. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 4(2), 88- 97.
- Annual report discipline, crime and violence school year 2003-2004. (2005). Virginia Department of Education. <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED486505.pdf>
- Aras, Ş., Şemin, S., Günay, T., Orçın, E. ve Özcan, S. (2005). Lise öğrencilerinin cinsel tutum ve davranış özellikleri. Türk Pediatri Arşivi, 40, 72-82.
- Aydın, B.(Ed.). (2002). Gelişim psikolojisi. Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı.
- Bae, S., Ye, R., Chen, S., Rivers, P.& Singh, K. (2005). Risky behaviors and factors associated with suicide attempt in adolescents. Archives of Suicide Research, 9, 193-202.
- Balat, G., Akman, B. (2006). Lise öğrencilerinin psikolojik durumlarının sosyodemografik özelliklerinde göre incelenmesi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 13(1), 3-12.
- Başaran, İ. (1966). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu Yayınları.
- Gökçe, B. (1984). Ortaöğretim gençliğinin beklenti ve sorunları. Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- Güçlü, N. (2003). Lise müdürlerinin problem çözme becerileri. Milli Eğitim Dergisi, (160).
- Hüsler, G., Blakeney, R., & Werlen, E. (2005). Adolescent risk: The co-occurrence of illness, suicidality and substance use. Journal Youth and Adolescence, 34(6), 547-557.
- Kalaycı, N. (2001). Sosyal bilgilerde problem çözme ve uygulamalar. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kerimoğlu, C. (1987). "Uyuşturucu Madde Sorunu". Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

- Köknel, Ö. (1998). Alkol ve madde bağımlılığı. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Liang, H., Flisher, J., & Chalton, D. (2003). Violence and substance use in adolescents with increasing severity of suicidal behavior. *Archives of Suicide Research*, 7, 29-40.
- Lockwood, D. (1997). Violence among middle school and high school students: Analysis and implications for prevention. National Institute of Justice, 1-12.
- Onur, B. (1987). Ergenlik psikolojisi. Ankara: Hacettepe Taş Yayıncılık.
- Ögel, K., Eke, C., Erdoğan, N., Taner, S., ve Erol, B. (2005). İstanbul'da Gençler arasında cinsellik araştırması raporu, 2-8.
- Ögel, K., Uğuz, Ş., Sır, A., Yenilmez, Ç., Tamar, M., Çorapçıoğlu, A., ve diğer. (2003). Türkiye'de ilköğretim ve ortaöğretim gençliği arasında esrar kullanım yaygınlığı. *Bağımlılık Dergisi*, 4, 15- 19.
- Ögel, T., Taner, S., Eke, C. (2006). Onuncu sınıf öğrencileri arasında tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı: İstanbul örnekleme. *Bağımlılık Dergisi*, 7(1), 18-23.
- Sankey, M., & Lawrence, R. (2005). Brief report: Classification of adolescent suicide and risk taking deaths. *Journal of Adolescence*, 28, 781-785.
- Seguin, M., Lynch, J., Labelle, R. & Gagnon, A. (2004). Personal and family risk factors for adolescent suicidal ideation and attempts. *Archives of Suicide Research*, 8, 227-238.
- Şaşmaz, T., Buğdaycı, R., Toros, F., Kurt, A., Tezcan, H., Öner, S. ve diğer. (2006). Ergenlerde alkol içme prevalansı ve olası risk faktörleri okul tabanlı kesitsel bir çalışma. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 5(2), 95- 102.
- Trends in the prevalence of selected risk behaviors YRBSS. (2006). National youth risk behavior survey: 1991-2005. http://www.cdc.gov/healthy-youth/yrbbs/pdf/trends/2005YRBS_Risk_Behaviors.pdf.
- Ulu, A. (1987). "Gençlik uyuşturucu madde ve alkol alışkanlığı". *Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Ulusal Eylem Planı, 2003, 1-76, Ankara. www.0-18.org/hukuksal/ulusal_eylem_plani.doc
- Üstün, A. ve Bozkurt, E. (2003). İlköğretim okulu müdürlerinin kendileri algılayışlarına göre problem çözme becerilerini etkileyen bazı mesleki faktörler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11,(1), 13-20.
- Villanueva, G. (2006). The relationship between school violence and adolescent problem behaviors, California State University
- Yavuz, H. (1986). Ergenlik çağında gelişmeyi etkileyen güçler. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Yücel, H. "Erken Cinsellik ve Madde Kullanımı". 14. Ulusal Psikoloji Kongresi (6-8 Eylül 2006). Öneri Panel Özetleri, http://www.psikon06.hacettepe.edu.tr/index_files/Page2031.htm (10.12.2006)